

УДК 908 (477)

ПРО ПОЧАТОК ІСТОРІЇ МІСТА СЛАВУТИ, АБО КОЛИ І КИМ ВОНО ЗАСНОВАНЕ

Ірина ВОРОНЧУК

доктор історичних наук, доцент,
завідувач відділу історичних пам'яток українознавства НДІУ

Анотація. Статтю присвячено дискусії щодо часу заснування міста Славути Хмельницької області. Затрапляється коло проблем урбанізаційного процесу на Волині. Розкривається залежність містобудівельних практик від розвитку великого землеволодіння та роль шляхетської верстви в локації міст. Визначено час виникнення міста та його засновник.

Ключові слова: дискусія, урбанізація, шляхта, локаційний привілей, місто, Деражня Воля, Славута, князь Януш Острозький, князь Владислав Домінік Заславський.

О НАЧАЛЕ ИСТОРИИ ГОРОДА СЛАВУТЫ, ИЛИ КОГДА И КЕМ ОН БЫЛ ОСНОВАН

Ірина ВОРОНЧУК

доктор исторических наук, доцент,
заведующая отделом исторических памятников краиноведения НИИУ

Аннотация. Статья посвящена дискуссии относительно времени основания города Славуты Хмельницкой области. Затрагивается круг проблем урбанизационного процесса на Волини. Раскрывается зависимость градостроительных практик от развития крупного землевладения и роль шляхетского сословия в локации городов. Определено время возникновения города и его основатель.

Ключевые слова: дискуссия, урбанизация, шляхта, локационный привілей, город, Деражня Воля, Славута, князь Януш Острожский, князь Владислав Доминик Заславский.

ABOUT THE BEGINNING OF THE HISTORY OF SLAVUTA TOWN OR WHEN AND BY WHOM IT WAS FOUNDED

Iryna VORONCHUK

Doctor of Historical Sciences,
Head of the Historical Sites Department of RIUS

Annotation. The article deals with the discussion about the foundation year of Slavuta town in Khmelnytskyi region. Regarding this, a wide range of issues relating to the process of urbanization in early-modern Volhynia is being concerned. The article observes the correlation between the town planning practices and the development of large estates, as well as the role of the noble class in location acts and the expansion of towns.

Key words: discussion, location privilege, town, Derazhnia Volia, Slavuta, duke Janush of Ostroh, duke Wladyslaw Dominik Zaslawski.

© Ворончук І.

Сьогодні Славута, що розташована на правому березі річки Горині при впадінні до неї невеликої мілководної річки Утка, є містом районного підпорядкування Хмельницької області [22, с. 460]. Історія міста налічує чималу історіографію, в якій розглядаються різноманітні питання щодо його заснування, господарського розвитку та культурного життя [3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 19, 20, 22, 24, 25, 28, 31, 41]. Щоправда, погляди професійних дослідників і місцевих краєзнавців не у всьому узгоджуються і збігаються, а щодо деяких питань, зокрема, дати локації міста, його початкової топографії, приватної приналежності тощо, суттєво розходяться. Протягом тривалого часу відбуваються дискусії між істориком Владиславом Берковським і місцевими краєзнавцями на чолі зі Станіславом Ковальчуком, особливо щодо проблеми історичної генези – часу заснування та постановня попереднього поселення як міського осередку.

Здавалося б, тут немає нічого складного, відповідь лежить на поверхні й залежить від першої згадки про Славуту як місто у джерелах. Проте не все так просто, як здається на перший погляд. Річ у тім, що ми маємо недостатньо джерел з вітчизняної історії даної доби. Тож документальних відомостей з історії міст ранньої Нової доби загалом не так багато, можна навіть сказати, їх дуже мало, через що доводиться проводити цілком конкретні предметні багаторічні архівні пошуки, а в разі, коли й вони не дають суттєвих результатів щодо необхідної інформації, висувати гіпотетичні припущення. Найчастіше дослідники змушені послуговуватись випадковими згадками, причому тоді, коли місто є вже доволі значним соціально-культурним

організмом. Тож розв'язання даного конкретного питання лежить у площині цілої низки інших важливих проблем, які торкаються не лише Славuti, а загалом українського міста як соціально-культурного організму та процесів містобудування, що вимагає детальнішого розгляду.

Історія світового урбанізаційного процесу загалом має декілька етапів, причому в різних землях і країнах ці етапи хронологічно не збігаються, що пов'язано з цілою низкою найрізноманітніших економічних і демографічних причин, соціальних факторів, природних та кліматичних особливостей певного регіону. За спостереженнями сучасного дослідника вітчизняних містобудівних традицій Андрія Зайця, першою добою бурхливого містотворення в українських землях був час XI – першої половини XIII ст., після чого на XIV – XV ст. припадає так званий період «затухання» містобудівничої практики [21, с. 30]. Безперечно, однією з причин цього занепаду була монгольська навала, яка значною мірою затримала поступальний розвиток руських земель. Річ у тім, що монголи, котрі не знали місто як форму організації вищого рівня соціально-економічного життя, по-варварськи ставились саме до міських поселень, зрівнюючи їх із землею. Багато давньоруських міст було перетворено на руїни, тож, зруйновані дощенту, вони вже ніколи не змогли відновитись.

В європейських країнах інтенсивний урбанізаційний процес розпочався пізніше, ніж в українських землях. Пригадаймо, саме завдяки значній кількості міст Давня Русь отримала назву Гардарика, тобто країна міст. В Європі піднесення містобудівництва припало

на XIII – XIV ст., тобто на час, коли давньоруське населення, яке значно зменшилось внаслідок трагічних подій 1236 – 1241 років, ще не відновилося чисельно й не поновило містобудівельних традицій та умінь, а деякі з них було назавжди втрачено.

Проте урбанізаційний спад пояснюють не лише руйнуваннями та збитками, завданими страшною навалюю. Однією з причин вважають також недостатню розвиненість в українських землях XIV – XV ст. великого феодалного землеволодіння, про що наголошували такі видатні дослідники, як Матвій Любавський, Дмитро Мишко, Геннадій Боряк, Іонес Рознер, Станіслав Александрович, Аліна Вавжинчик, Єжи-Леслав Вирозумський, Оскар Халецький, Володимир Якубський та ін. [26, с. 213, 295; 27, с. 42–47; 10, с. 12–15; 29, с. 95; 34, с. 382–384; 35, с. 418; 36, с. 109–127; 44, с. 275]. Розвиток містобудування, зокрема його інтенсивність, пов'язують з процесом становлення земельної власності, великого латифундіального землеволодіння та внутрішньою колонізацією. Вважають, що успішність урбанізації безпосередньо залежить від економічного зростання села, оскільки саме прогрес у сільському господарстві зумовлював появу міст, сприяючи їх становленню: «...упродовж усього життя міст ... важливою була і залишається одна й та сама проблема: йдеться про поділ праці між селом і міськими центрами» [11, с. 418]. Місто існує як місто тільки в протиставленні нижчому способу життя, але передумовою його появи як вищого соціально-культурного осідку людності завжди є певне число реальностей та процесів, які створює саме село. «Хіба не виникли вони (міста. – І. В.) з найдавнішого і

найреволюційнішого з усіх поділів праці: полів, з одного боку, і так званих міських видів діяльності – з іншого?» [11, с. 413–414]. Прогресивний розвиток виробничих сил у землеробстві стимулював ринкові відносини загалом, втягував село з його сільськогосподарською продукцією, виробами сільських ремесел і промислів у живий товарообмін, а отже, пов'язував село з містом [34, с. 382–384].

Необхідно наголосити, що прогресивний розвиток українських земель ранньої Нової доби значною мірою залежав від конкретного землевласника, бо від його заможності залежало їх загосподарення. Адже провідна політична верства України середньовічної доби завдячувала своєму особливому «елітарному» становищу не тільки «зацним», тобто знатним, родовитим, походженням, а й не в останню чергу – своєму майновому стану. Саме шляхті належало юридичне право власності на землю, що дослідниками ставилось їй у провину, особливо князям і магнатам, розміри володінь яких дійсно подеколи дорівнювали територіям окремих держав. Обчислюючи розміри цих величезних латифундій та обраховуючи кількість належних їм поселень, якимось не бралось до уваги, що значне число сіл і міст засновано завдяки їх енергії та ініціативі. Адже незаселена і неосвоєна земля, якою б територіально великою не була, не дає прибутків. Землевласники мали дбати про заселення і загосподарення своїх земель, тобто право землеволодіння об'єктивно сприяло становленню у шляхти хазяйновитого ставлення до своїх земель, прагнення їх освоїти.

Довгий час українська історіографія цілком свідомо ігнорувала значення елітних груп українського соціуму

та їх внесок у розбудову господарства. Ця традиція започаткована ще у XIX ст. представниками народницької історіографії, які, виходячи з ідеалістичних поглядів на історичний розвиток, протиставляли тогочасним елітним групам народні маси, намагаючись підкреслити їхню роль у поступальному розвитку українських земель. Ці ідеї, до певної міри зрозумілі й виправдані для другої половини XIX ст., були доведені до абсурду радянською історіографією. Щоправда, державницька школа на чолі з В'ячеславом Липинським підійшла до розуміння значення ролі вищих верств ранньомодерного суспільства, зокрема шляхти, але в першу чергу підкреслювала її політичну роль і державотворчі функції. Такий стан речей не останньою мірою пов'язаний також і з недостатністю джерельної бази. Проте останнім часом українська історіографія, використовуючи нові методологічні засади й підходи, поступово долає застарілі стереотипи, відмовляючись розглядати тогочасну еліту виключно як деструктивну силу, і намагається показати роль шляхетської верстви в економічному розвитку українських земель [16, с. 46].

Добре розуміючи значення товарно-грошових відносин у розвитку економіки, саме шляхта виступала ініціатором заснування міст у своїх власних володіннях і зверталась до королівської адміністрації з проханням про дозвіл на локацію міста. Подеколи трапляються привілеї, надані містам не державною адміністрацією, а окремими землевласниками, але це могли дозволити собі лише представники можновладного князівства, оскільки важливість привілею полягала у правовій підставі визнання міського статусу поселення. Локаційні

привілеї мали нормативний характер, їх формуляр, як правило, був типовим і визначав правила та умови життєдіяльності міста: право на самоврядування, на проведення торгів і ярмарків, термін так званої «волі», повинності та обов'язки міського населення тощо [23, с. 7–22]. Як правило, від дати привілею починається і відлік історії міста [21, с. 35]. Проте локаційних привілеїв дійшло до нас небагато, тож часто відлік міської історії починають від першої згадки про нього у джерелах.

Загалом осадження нових поселень, а особливо міст, було нелегкою справою. Це складна і трудомістка праця, адже нові поселення часто засновувались на нових місцях – «на сирому корені», тобто там, де ще ніхто не жив. Для цього доводилось розчищати лісові масиви, рубати і викорчовувати дерева, звідки і пішов вираз «на сирому корені», що означав залюднення ще неосвоєної, незагосподареної території. Заснування поселень вимагало значної людської енергії та великих організаторських здібностей: адже потрібно було визначити місця нових поселень, підібрати добрих осадців, тобто людей, які мали займатись практичною діяльністю щодо їх заснування, знайти і привернути бажаючих осісти на новому місці – осадників. Крім того, ця ініціатива вимагала ще й чималих матеріальних засобів і коштів. Щоб привернути осадників на порожні або малозаселені землі, їхні власники надавали новим поселенцям пільги, що дістали назву «воля», тобто звільнення від усіляких податків і повинностей. Термін «волі» був різний, від 10 до 20 років. Як правило, чим небезпечнішим було місце заселення, тим довшою могла бути так звана «воля». Наприклад, 1596 р.

осадникам м. Смолдирів було надано 20 років «волі», поселенцям містечка Черниця в 1610 р. – 15, а містечка Домбровка у 1616 р. – 12 років [16, с. 49].

Існує думка, що як тільки закінчувався термін «волі», міщани мали виконувати повинності на користь власників міст. Проте документи засвідчують, що такого порядку дуже ретельно не дотримувалися. Виходячи з тогочасних реалій, дбаючи про розбудову міст, їхні власники часто йшли міщанам на поступки. Якщо місто зростало повільно, власники продовжували або, як засвідчують документи, неодноразово повторно оголошували «волю», причому не лише для новоприйшлих людей. Так, Берездів виступає як місто вже за поборовим реєстром 1570 р., але в 1596 р. міщанам надається, вочевидь, вже не перший раз «воля», причому не тільки новим поселенцям, а усім його мешканцям без винятку. Можна думати, що, коли місто розвивалось повільно, власники продовжували пільги городянам. Так, 1577 р. побор з Берездова було сплачено з 37 димів, через 6 років – у 1583 р. – з 65 димів [16, с. 49; 44, с. 57–61]. Тож, очевидно, намагаючись підтримати місто з метою кращого його залюднення, князь Костянтин Костянтинович Острозький продовжив пільги для усіх мешканців Берездова.

Як свідчать зібрані А. Зайцем за архівними даними відомості, Волинське воєводство протягом XVI – першої половини XVII ст. пережило три етапи становлення міст: перший, коли було утворено 86 нових міст, припадає на 1550 – 1579 рр., під час другого, що прийшовся на 1590 – 1609 рр., виникло 22 міста, третій охоплює 1620 – 1639 рр. і ознаменувався появою ще 24 міст [21, с. 43].

Разом з тим, з огляду на складність містозасновчих практик, попри бажання й енергію волинської шляхти, багато локаційних заходів не було доведено до кінця, і шляхтичі, які отримали локаційні привілеї, не змогли успішно здійснити свої наміри. Більше того, деяка частина начебто спершу успішно заснованих міст, які подеколи у документах певний час фігурують як міста, в подальшому не змогли утримати міський статус. Так, у Володимирському повіті з 21 привілею на локацію міських поселень успішно було здійснено лише 12. Нереалізованими виявились три спроби (у 1538, 1556, 1568 роках) на заснування міста у с. Смідин, а також у селах Сомін, Хорів, Качин, Карасин, Кошар та ін. [21, с. 37–42]. У Луцькому повіті зі 101 дозволу на створення міст на середину XVII ст. реально було утворено лише 62 [21, с. 69], у Кременецькому повіті на 68 містобудівних ініціатив з'явилося тільки 39 нових міських поселень. Загалом, за підрахунками А. Зайця, у Волинському воєводстві протягом XVI – першої половини XVII ст. зі 190 локаційних містобудівних ініціатив на середину XVII ст. було здійснено лише 105 [21, с. 88].

Попри це, порівняно з попередньою добою на Волині у зазначений час відбувався активний процес відновлення містобудівної традиції. Вважають, що на середину XVII ст. кількість волинських міських поселень становила 124 [21, с. 88]. За нашими власними підрахунками, число волинських міських поселень на середину XVII ст. становило 129 [18, с. 278]. Тепер, враховуючи місто Славути (Славутин), рахуємо їх на 130. Принагідно варто зауважити: нові архівні пошуки можуть внести корективи до існуючих на сьогодні показників.

Найбільшими землевласниками серед волинської шляхти були князі. Порівняно з іншими українськими територіями Волинська земля становила собою виняток: саме тут зосереджувалася більшість українських князівських родів, першість серед яких належала князівським родам Острозьких і Заславських, які зробили значний внесок у створення цілої мережі міських поселень. Незважаючи на це, досі у вітчизняній історіографії немає достовірних підрахунків щодо реального стану їхніх землеволодінь. За припущеннями А. Яблоновського, на Острозький домен припадало 32,67%, тобто третина Волинського воєводства [38, s. 240–241].

Про значення шляхетської верстви у розбудові господарства свідчать такі дані: якщо рахувати на середину XVII ст. на Волині 130 міст, то лише три з них, а саме центри повітів Луцьк, Володимир і Кременець, належали до державних, якими опікувалася держава, усі інші мали приватний характер. На 1620 р. лише в частині володінь спадкоємців князя Олександра Острозького налічувалося 20 міст. Вважають, що саме в цей час у володіннях князів Заславських виникають міста Заслав, Білогородка, Шепетівка, Тошків і Славута [21, с. 77, 82–83, 87].

Одним із перших своє бачення щодо дати виникнення Славуті висловив відомий дослідник історії Волині Миколай Теодорович. Проте він вважав, що 1634 р. на місці існуючих поселень Деражня і Воля було засновано не місто, а село Славутин [31, с. 665]. Аналогічної думки дотримувався і Олексій Баранович, який у складеному ним реєстрі волинських поселень на 1629 р. показує Славуту як село [2].

Останнім часом щодо часу виникнення міста Славуті, яке подеколи в документах називається Шепетин, ведуться тривалі дискусії, причому сторони висловлюють різні гіпотези, до того ж подекілька одночасно з обох боків. Так, відомий місцевий краєзнавець Станіслав Ковальчук висловлює думку про значно раніше заснування міста, ніж прийнято вважати. Він відносить цю подію як до XVI ст., вважаючи, що це могло статися ще до Люблінської унії, тобто до 1569 р., так і до 1617 р., коли вперше з'являється документальна згадка про с. Деражня Воля, з якого, на його думку, постає місто, тобто від першої офіційно задокументованої згадки про поселення на місці сучасної Славуті [24, с. 15–16].

Інформація про існування села Деражня Воля у 1617 р. вперше була введена до наукового обігу в статті, що стосується руйнувань та збитків, понесених українським населенням міст і сіл Краснокорецької волості Волині внаслідок татарського нападу [15, с. 229–239]. Цей документ під назвою «Reystr spisania włosci w Krasnokoreckim kluczu po spustoszeniu od Tatar A 1617» міститься у родинному фонді князів Сангушків і зберігається у Державному архіві міста Кракова [40, sygn. 64/6, s. 1–49]. Протягом 1617 року сталося щонайменше два великих татарських напади на українські, у тому числі й волинські, землі. Польський дослідник Мауріці Хорн висловив припущення, що цей напад стався на 40-й день від Різдва Христового, який, за його вирахуваннями, припадав на 2 лютого 1617 р. [37, s. 23]. Повідомлення про ці трагічні події подає і Острозький літописець, де під 1617 р. зазначається: «Того ж року перед Стрітєнієм Господнім калга мурза з татари поважне

в землю нашу вшедши мимо Любаротов і Полонний, под Шульжинцами кошем стояли, Шульжинці спалили, аж сягнули за Острог миль 12, коло Ляховець, і Янполя, і Жаславля, і Полонного брали і попалили і індей много і з великою здобиччю до землі своєї вернули» [4, с. 134, 160]. Серед зазначених у реєстрі 47 постраждалих поселень називається село Деражня Воля, в якому тоді нараховувалося 24 домогосподарства, з яких до полону було виведено щонайменше 200 осіб, тобто по 8,3 з родини [15, с. 233, 237; 17, с. 138; 18, с. 402–405, 609].

Проблемі історії міста Славуті присвятив декілька розвідок Владислав Берковський, у подальшому об'єднавши їх у збірник «Студії з історії Славутчини», проте, як видається, він теж не склав остаточної думки про початок історії міста. Зокрема, посилаючись на документальний опис міста 1637 р., до якого вписано копію привілею князя Єжи Заславського на осадження міста, наданого ним своєму слугі шляхтичу Абелью Тошковському, він вважає датою заснування міста 23 квітня 1633 р. Щоправда, тут же дослідник наводить документ від 1619 р., у якому Шепетин або Славутин вже чітко називається містом, проте остаточний висновок все-таки робить на користь спершу висловленої дати заснування міста – у 1633 р. [9, с. 38–39]. Ще в одній статті «Деякі аспекти урбанізації Славутчини в XVI – XVIII ст.» дослідник схиляється до думки про заснування міста раніше, зазначаючи: «І врешті в 1619 р. на урбанізаційній мапі Славутчини з'являється нове містечко – Славутин» [9, с. 46]. В «Енциклопедії історії України» у статті «Славута» В. Берковський датою заснування міста подає вже 1619 р. [20, с. 623].

Дослідник також вважає, що разом із локаційним правом, тобто правом на осадження міста, новоутворене міське поселення зазвичай отримувало право «*liberum forum et omnia foralia, que dicuntur targowe*», тобто право на проведення щотижневих торгів і ярмарків. Окрім того, місто отримало «*Befestigungsrecht i conductus militaris*», тобто право на огороження міста муrom, будівництво фортифікаційних споруд і утримання військового обозу [9, с. 43], хоча в князівському привілеї, написаному польською мовою, про це не йдеться.

Абсолютизуючи погляд М. Владимирського-Буданова [13, с. 275–279], В. Берковський стверджує, що згідно з нормами польської юриспруденції Славута не була містом у юридичному розумінні, оскільки місто та його уряд не мали права розпоряджатися нерухомим майном міста, брати позики та сплачувати їх без відома власника маєтку, а міські урядники мали тільки формальну владу, практично лише фіскальну і поліцейську [9, с. 45]. Ця застаріла оцінка, що відноситься до негативних стереотипів російської історіографії щодо української історії, попри зовсім інші на сьогодні підходи, продовжує існувати. Це загалом свідчить про консерватизм наукової спільноти і складність подолання сучасною вітчизняною наукою старих історіографічних міфів.

Як бачимо, у вирішенні проблеми виникнення міста Славуті усі без винятку дослідники посилаються на датований 1637 роком опис міста, в якому одночасно вміщено лист володимирського старости князя Єжи Янушовича Заславського, наданий ним 23 квітня 1633 р. своєму слугі Абелью Тошковському на осадження

міста. На цій підставі погляди дискусантів збігаються щодо особи засновника міста, яким і В. Берковський, і місцеві краєзнавці називають князя Ежи Янушовича Заславського [9, с. 34, 39]. Аналогічної думки дотримувався Н. Теодорович [31, с. 665], так вважає і А. Заяць [21, с. 87]. Така інформація міститься і в енциклопедіях [12, с. 284; 20, с. 623; 41, с. 594].

В історіографії часом заснування будь-якого поселення прийнято вважати дату першої писемної згадки про нього, навіть і в тому випадку, коли місто/село згодом могло змінити попередню назву, набувши нову.

З метою з'ясування зазначених дискусійних питань на підставі вивчення джерельного матеріалу, у тому числі й згаданого опису міста від 1637 р., нами було проведено власне дослідження. Тож наші міркування з даної проблеми почнемо з аналізу інвентаря 1637 р.

За цим описом, у Славуті названо 435 «rodymia», тобто домогосподарств з поіменним переліком їхніх власників-господарів, четверо з яких мешкали по двоє, тобто були сусідами. На цей час у місті вже існували Ринок та чотири доволі великі вулиці. Три з них мали і назви: це Низова, де розташовувалося 117 будинків, Вільбівна з 91 садибою та Заславська, на якій стояв 91 житловий будинок. Окремо без назви вулиці перелічено ще 106 халуп, «ktory na zatyłkach robudowały», що можна вважати за окрему вулицю або район. Під заголовком «Zidowskie domu płasowi» перелічено 23 єврейських домовласників, щоправда, не зазначається їхнє місце розташування [40, sygn. 64/13, s. 53–60]. До загального числа міських садиб зараховано також і шість домогосподарств під назвою «wolne służałe» [40, sygn. 64/13, s. 58].

У місті на березі річки Горині вже існував замок, обгороджений новим острогом («nową ostrogiem»). З боку Заслава місто було оточене парканом, місцями побитим драницями, тобто укріплений дерев'яним покриттям. Поруч у два ряди розташовувались «kobylicie», тобто так звані кобилини, – тогочасне своєрідне укріплення, що складалося з великих колод із кілками для загородження в'їзду. Між ними було зведено чотири башти без верхів. Тож бачимо традиційне, характерне для більшості тогочасних міст, планування: укріплену частину становив замок (дитинець), що розташовувався, очевидно, на підвищеному пагорбі річки Горині, яка слугувала природним захистом міста з одного боку. А основну міську територію, так зване окольне місто, де мешкало рядове міське населення, захищав дерев'яний паркан. Отже, на 1637 р. місто Славута складалось із замку, певного числа укріплень та доволі значного числа (435!) житлових будинків. Якщо рахувати відлік заснування міста від 1633 р., то цілком зрозуміло, що заселити такою кількістю мешканців і здійснити значні будівельні роботи, у тому числі звести замок, лише за чотири роки неможливо.

Розкрити таємницю заснування міста частково допомагають документальні матеріали, що містяться в кременецьких актових книгах. Так, 25 лютого 1619 р. кам'янецький гродський суддя Каспер Пепловський від свого та імені дружини Анни Кглиницької, яка на той час перебувала «в везеню татарском», позивали урядника¹ князя Януша Острозького, який переманив селян з орендованого ними маєтку

¹ На жаль, документ дуже пошкоджений, тож ім'я урядника не читається.

Вербиці до міста Шепетина, або Славутина. Саме в цьому документі чітко говориться про Славуту як новозасноване місто: «...и ж ты, бѣдѣчи вриадником ѿт насневелможного кнжти его млсти Гануша Острозкого, каштеллана краковского, в местечку Шепетине албо Славѣтине **новоосажоном** (виділення наше. – І. В.) постановлены, подданых поводов села Вербицы, перед тым там заселых, ... до Шепетина з жонами» вивіз [33, ф. 21, оп. 1, спр. 60, арк. 299]. Цей позов «против насневелможному Ганушови Острозскомѣ, кашталанови крако[вскомѣ], дедичови местечка Шепетина» розкриває, хто насправді був власником і засновником міста [33, ф. 21, спр. 60, арк. 299 зв.]. Отже, власником містечка, його дідичем і засновником був не князь Єжи Янушович Заславський, як прийнято вважати, а краківський каштелян Януш Острозький, якому ці землі належали за дідичним спадковим правом після розподілу батькової спадщини між ним і молодшим братом Олександром у 1603 р. Очевидно, після смерті князя Януша місто у спадку перейшло до його єдиної на той час спадкоємиці дочки Євфрузини (друга його дочка Елеонора померла у 1618 р.), а від Євфрузини, заміжньої за князем Олександром Янушовичем Заславським, цей маєток як материзна дістався їхньому синові Владиславу Домініку.

Саме про це свідчить ще один документ від 2 червня 1626 р. Цього дня белзький підчаший Ян Коморовський звернувся до кременецького гродського суду, позиваючи десятилітнього (народився 1616 р.) на той час Домініка Хризостома з Острога Заславського, як дідича, і його батька брацлавського воеводу, житомирського старосту Олександра

Заславського, як опікуна недорослого сина Домініка. Позов Яна Коморовського стосувався його підданих, які збігли і оселились у Славутині, а власник міста, попри раніші звернення, їх не віддавав: «...и ж поданные поводовы в рокѣ теперешнем тисеча шестсот двадцет шостом непохожалые дедичные з маетности поводовое стороны села Сушна Мис, Клим, ... , Гриц Климковъ з жонами, з детми и зо вьсею маетностью своею рѣхомою до маетности в. м. места Шепетина алиас Славѣтина збегши и там бытомѣ ѿсели и за в. м. мешькают, которых то подданых збегов в. м. за частокротнымѣ ѿпомианьем поводови выдат не хочете, которых то збегов каждого з них зособна водле коньститѣции по патисотѣ гривень полских шацѣт» [33, ф. 21, оп. 1, спр. 73, арк. 169 зв.–170 зв.].

Після смерті матері і батька недорослий Владислав Домінік разом з іншими братами перебував в опіці рідного батькового брата, свого дядька, володимирського старости князя Єжи Янушовича Заславського. За Литовським Статутом, опікун до повноліття свого підопічного управляв його маєтками, і, можна думати, швидше за все, в цій ролі він з метою подальшої розбудови міста надав 1633 р. так званий осадний лист своєму слугі Абелью Тошковському. На цей час Владиславу Домініку було лише 17 років, за законодавством повноліття наступало у 18 років, отже, він ще перебував у дядьковій опіці. Тож князь Єжи Янушович як розпорядник цих маєтків на той час цілком на повному праві міг заявити про осадку міста з наданням мешканцям «волі» на 20 років: «...na ossade miasta Sławutina na gruntach moych nowozasławskych. Daie tedy tym liudziom

ktory sie do tego miasta na mieszkanie będą obierac i gromadzic woli na liat dwadziescia zupełnych ktorym wołno będąć prawem maydeburskym się sądzic» [40, sygn. 64/13, s. 59].

Очевидно, після досягнення Владиславом Домініком повноліття місто перейшло до нього як законного власника, бо 3 січня 1637 р. він підтвердив дядьків лист від 1633 р. Проте спадщину він прибрав до своїх рук ще раніше, бо вже 14 липня 1635 р. шепетинський міщанин Ян, який присягав про чисельність жителів міста, називається підданим «кнежати его мл. Доминика на Устрогѣ Жаславского» [33, ф. 25, оп. 1, спр. 197, арк. 90 зв.]. На цей час він у «местечкѣ Шепетинѣ поличиломъ дыми албо халѣпы, которыхъ се болшеи не найдѣтъ тылко хрестианских двесте шест, а пѣстыхъ халѣпъ водлѣгъ старого юраменьтѣ не достаѣтъ чотырнадцати, а жидовъскихъ двадцат шестъ». Таким чином, на цей час у місті нараховувалось не менше ніж 246 домогосподарств [33, ф. 25, оп. 1, спр. 197, арк. 91]. Як бачимо, місто одночасно називається і Шепетином, і Славутином.

О. Баранович зауважував, що ніякого контролю з боку держави за відповідністю даних щодо числа оподаткованих об'єктів не існувало, все залежало від сумлінності бурмістра або обраного містом уповноваженого для збору податку та надання присяги про число міських об'єктів оподаткування. Тож, на думку вченого, в дійсності і мешканців, і оподаткованих об'єктів було значно більше, ніж про це присягали у «юраментах» [1, с. 141]. З цим цілком можна погодитись, про це говорить значна різниця у кількості домогосподарств міста: якщо на 1635 р. їх зафіксовано 246, то на

1637 р. – 435, тобто більше на 189! Зрозуміло, що за два роки, що відділяють ці показники, місто не могло зрости на таку кількість людей. Крім того, звернемо увагу на вираз «wołne służałе» щодо деяких домогосподарств. Це наштовхує на думку, що роки «волі» спливали, і міщани вже сплачували податки, від яких були звільнені лише ті, що виконували служби на користь міста, а швидше за все – замку. Це також є підставою вважати, що місто засновано 1619 р. або ж навіть і раніше, бо вже 25 лютого, тобто на початок року 1619, воно називається «**новоосажоном**».

Нарешті, на користь нашої думки говорить ще один запис, поданий наприкінці інвентаря від самого осадці Абеля Тошковського: «Podany ode mnie, Toszkowskiego Abla, prziwilieie, ktorze mamy od jasnie oświęconego xcia Jego Msci Jerego z Ostroga Zasławskiego, Pana me[go] mscie[go], mieszczanom sławutinskym do większego zgromadzenia postronnych ludzi, aby sie zgromadzały do tego miasta» [40, sygn. 64/13, s. 60]. Тут вживається термін «postronnych ludzi», тобто йдеться не про дійсних мешканців, а про нових сторонніх людей, тих, кого закликають до міста, хто ще може прийти для поселення у ньому, аби вони «sie zgromadzały», тобто приходили й осідали в місті для його заселення і збільшення мешканців. Отже, можна думати, що це був не перший привілей, а повторний.

На підставі зазначених документів і наведених фактів можна зробити цілком впевнений висновок: як місто Славути виникло на початку XVII ст., а точніше, між 1617 р., коли вперше задокументовано існування села Деражня Воля, на місці якого воно виростило, і 1619 р., коли документально зафіксовано його міський

статус. Засновником міста Славути був представник найбільш впливового волинського князівського роду, старший син князя Василя-Костянтина Острозького, краківський каштелян Януш Острозький.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранович А. И. Украина накануне освободительной войны середины XVII в. (социально-экономические предпосылки войны) / А. И. Баранович. – М., 1959. – 207 с.
2. Баранович О. Залюднення України перед Хмельниччиною. І. Волинське воєводство. Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст. / О. Баранович. – Київ, 1930. – 139 с.
3. Басиров В. М., Сапожник О. Я. Славута, Нетишин: краєведческий очерк / М. Басиров, О. Я. Сапожник. – Славута, 1989. – 94 с.
4. Бевзо О. А. Львівський літопис і Острозький літописець. Джерелознавче дослідження / О. А. Бевзо. – К., 1971. – 197 с.
5. Берковський В. Г. Невеличке відкриття з історії Славутчини // Трудівник Полісся. – 2000. – № 14. – 18 лютого.
6. Берковський В. Г. Як Славута ставала містом // Трудівник Полісся. – 2000. – № 30.
7. Берковський В. Г. Інвентарні описи міст і сіл північної Хмельниччини періоду XVII–XVIII ст. в складі Архіву князів Сангушків // Матеріали XI подільської науково-краєзнавчої конференції / В. Г. Берковський. – Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 390–398.
8. Берковський В. Г. До питання про першу письмову згадку та час заснування міста Славути. Деякі аспекти урбанізації Славутчини в XVI – XVIII ст. // Студії з історії Славутчини / В. Г. Берковський. – К.: Універ. вид-во «Пульсари», 2008. – С. 42–52.
9. Берковський В. Г. Студії з історії Славутчини / В. Г. Берковський. – К.: Універ. вид-во «Пульсари», 2008. – 238 с.
10. Боряк Г. В. Украинские акты Литовской Метрики XV – середины XVI в. Историко-географический аспект // Литовская Метрика. Тезисы докладов межреспубликанской научной конференции, апрель 1988 г. / Г. В. Боряк. – Вильнюс, 1988. – С. 12–15.
11. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV – XVIII ст. Т. I. Структури повсякденності: можливе і неможливе // Пер. з франц. Г. Філіпчук / Ф. Бродель. – К.: Основи, 1995. – 543 с.
12. Брокгауз Ф. А., Эфрон И. А. Энциклопедический словарь // Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – СПб., 1900. – 480 с.
13. Владимирський-Буданов М. Німецьке право в Польщі й Литві. Розвідки про міста і міщанство на Україні-Руси в XV – XVIII в. / М. Владимирський-Буданов. – Львів, 1903. – Ч. I.
14. Ворончук І. Володіння князів Острозьких на Східній Волині (за інвентарем 1620 року) / І. Ворончук. – К.–Старокостянтинів, 2001. – 416 с.
15. Ворончук І. Демографічні наслідки татарського нападу 1617 р. на Краснокорецьку волость Волині // Осягнення історії. Збірник праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя / І. Ворончук. – Острог–Нью-Йорк, 1999. – С. 229–239.
16. Ворончук І. Роль князів Острозьких у розбудові волинських міст (на матеріалах інвентаря 1620 р.) // Старокостянтинів і край в просторі часу. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Велика Волинь», присвяченої 470-річчю від дня народження князя К. В. Острозького. 29–30 травня 1997 / І. Ворончук. – Хмельницький–Старокостянтинів–Самчики, 1997. – С. 46–58.
17. Ворончук І. До проблеми чисельності людських втрат Волині внаслідок татарських нападів протягом XVI – першої половини XVII ст. // Науково-інформаційний збірник Луцького державного історико-культурного заповідника «Старий Луцьк» / І. Ворончук. – Луцьк, 2011. – Вип. VII. – С. 128–146.
18. Ворончук І. Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина,

- домогосподарство, демографічні чинники / І. Ворончук. – К., 2012. – 711 с.
19. Гарнага О. І. Звідки пішла назва Славути // Трудівник Полісся. – 1985. – № 45.
20. Енциклопедія історії України. – К., 2012. – Т. 9. – 929 с.
21. Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття / А. Заяць. – Львів, 2003. – 205 с.
22. Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область / Ред. кол. Мехеда М. (голова) та ін. – К., 1971. – С. 460–473.
23. Ковальський Н. П. Источниковедение социально-экономической истории Украины (XVI – первая половина XVII в.). Акты о городах / Н. П. Ковальський. – Днепропетровск, 1983. – 68 с.
24. Ковальчук С., Ковальчук А. Славути. Минуле і сучасне / С. Ковальчук, А. Ковальчук. – К.: Київська правда, 2003. – 268 с.
25. Ковальчук С., Фрідман А. Шолом, слаутчани / С. Ковальчук, А. Фрідман. – Славути, 2001. – 120 с.
26. Любавский М. Областное деление и местное управление Литовско-русского государства ко времени издания Первого Литовского Статута: Исторические очерки / М. Любавский. – Москва, 1892. – 984 с.
27. Мишко Д. І. Соціально-економічні умови формування української народності (становище селян і антифеодальні рухи на Україні в XV – першій половині XVI ст.) / Д. Мишко. – К., 1963. – 292 с.
28. Переговский В. И. Местечки Заславского уезда: Славути // Волинские епархиальные ведомости / В. И. Переговский. – Житомир, 1868. – № 89.
29. Рознер І. Г. Господарське становище українських земель у період феодальної роздробленості (XII – XV ст.) // Історія народного господарства Української РСР. – К., 1983. – Т. I. – 463 с.
30. Сас П. М. Феодальные города Украины в конце XVI ст. / П. М. Сас. – К., 1989. – 232 с.
31. Теодорович Н. Историко-статистическое описание церквей и приходо- в Волинской епархии. Т. 3: Уезды Кременецкий и Заславский / Н. Теодорович. – Почаев, 1893. – 687 с.
32. Хоменко В. Тернистий шлях додому: історія звільнення з татарського полону Анни з Глинниць Пепловської / В. Хоменко // Українознавство. – 2015. – С. 68–80.
33. Центральний державний історичний архів України у м. Києві.
34. Якубский В. А. Крестьянство Чехии и Польши в XV в. / В. А. Якубский // История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. – М., 1986. – Т. 2. – С. 382 – 398.
35. Alexandrowicz S. Powstanie sieci miejskiej Podlasia na tle wczesnych procesów urbanizacyjnych w Wielkiem Księstwie Liewskim / S. Alexandrowicz. // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. – Warszawa, 1980. – № 3. – S. 413–428.
36. Halecki O. Ostatnie lata Świdrigiełły i sprawa wołyńska za Kazimierza Jagiellończyka / O. Halecki. – Kraków, 1915. – 315 s.
37. Horn M. Chronologia i zasięg najazdów tatarskich na ziemie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1600–1647 / M. Horn. // Studia i materiały do historii wojskowości. – Białystok, 1962. – T. VIII, cz. 1. – s. 3–71.
38. Jablonowski A. Pisma / A. Jablonowski. – Warszawa, 1911. – T. IV. – 356 s.
39. Kulejewska-Topolska Z. Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII w. / Z. Kulejewska-Topolska. – Poznań, 1964. – 172 s.
40. Państwowy Archiwum m. Krakowa. Archiwum Sanguszków.
41. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego / Pod red. Bronisława Chlebowskiego. – Warszawa, 1902. (Dopełnienie). – T. XV, część II. – 741 s.
42. Wawrzyńczyk A. Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI wieku / A. Wawrzyńczyk. – Wrocław, 1951. – 358 s.
43. Wyrozumski J. Dzieje Polski piastowskiej (VIII wiek – 1370) / J. Wyrozumski // Wielka historia Polski. – Kraków, 1999. – T. 2. – 398 s.
44. Zróżdła dziejowe. – Warszawa, 1889. – T. XIX.

REFERENCES

1. BARANOVICH, A. (1959). *Ukraine on the Eve of the Liberation War in the Middle of the 17th Century (Socio-Economic Prerequisites of the War)*. Moscow, 207 p. [in Rus.]
2. BARANOVYCH, O. (1930). *Colonization of Ukraine before Khmelnychchyna. I. Volyn Province. Colonization of Volyn Province in the First Half of the 17th Century*. Kyiv, 139 p. [in Ukr.]
3. BASIROV, V., SAPOZHNIK, O. (1989). *Slavuta, Netishin: Local History Essay*. Slavuta, 94 p. [in Rus.]
4. BEVZO, O. (1971). *Lviv Chronicle and Ostroh Chronicler. Source Research*. Kyiv, 197 p. [in Ukr.]
5. BERKOVSKYI, V. (2000). A Small Discovery from the History of Slavuta District. *Trudivnyk Polissia*, (14). [in Ukr.]
6. BERKOVSKYI, V. (2000). Slavuta Becoming a Town. *Trudivnyk Polissia*, (30). [in Ukr.]
7. BERKOVSKYI, V. (2004). Inventories of Towns and Villages of Northern Khmelnytskyi Region in the 17th–18th Centuries in the Archives of Princes Sangushko. In: *Materialy XI podilskoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii*. (The 11th Scientific and Local History Research Conference proceedings), Kamianets-Podilskyi. pp. 390–398. [in Ukr.]
8. BERKOVSKYI, V. (2008). On the First Record and the Founding of Slavuta town. Some Aspects of Urbanization of Slavuta District in the 16th–18th Centuries. In: *Studies in the History of Slavuta District*. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo “Pulsary”, pp. 42–52. [in Ukr.]
9. BERKOVSKYI, V. (2008). *Studies in the History of Slavuta District*. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo “Pulsary”, 238 p. [in Ukr.]
10. BORIAK, G. (1988). Ukrainian Acts of Lithuanian Metrics (15th–middle 16th centuries). Historical and Geographical Aspect. In: *Litovskaia Metrika. Tezisy dokladov mezhrespublikanskoi nauchnoi konferentsii, aprel 1988 g.* (Lithuanian Metrics. Conference proceedings. April 1988). Vilnius, pp. 12–15. [in Rus.]
11. BRODEL, F. (1995). *Material Civilization, Economy and Capitalism, 15th–18th centuries. Vol. I. The Structures of Everyday Life, Possible and Impossible*. Kyiv: Osnovy, 543 p. [in Ukr.]
12. BROKGAUZ, F., EFRON, I. (1900). *Encyclopedic dictionary*. Saint-Petersburg, 480 p.
13. VLADIMIRSKII-BUDANOV, M. (1903). *German Law in Poland and Lithuania. Exploration of the City and Petty Bourgeoisie in Ukraine-Rus in the 15th–18th Centuries. Vol. 1*. Lviv [in Ukr.]
14. VORONCHUK, I. (2001). Possessions of Ostroh Princes in Eastern Volyn (Inventory for 1620). Kyiv – Starokostiantyniv, 416 p. [in Ukr.]
15. VORONCHUK, I. (1999). Demographic Consequences of the Tatar Attack in 1617 on Krasnokoretska volost in Volyn. In: *Osiahnennia istorii. Zbirnyk prats na poshanu profesora Mykoly Pavlovycha Kovalskoho z nahody 70-richchia*. (Apprehending History. Collection of Works in Honour of the 70th Anniversary of Professor Mykola Kovalskyi). Ostroh–New York, pp. 229–239. [in Ukr.]
16. VORONCHUK, I. (1997). The Role of Ostroh Princes in the Development of Volyn Cities (Based on the Inventory for 1620). In: *Starokostiantyniv i kraj v prostori chasu. Materialy Vseukrayinskoï naukovoï istoriko-kraieznavchoï konferentsii “Velyka Volyn”, prysviachenoï 470-richchu vid dnia narodzhennia kniazia K.-V. Ostrozkoho. 29–30 travnia 1997*. (Starokostiantyniv i Kraj v prostori chasu. “Velyka Volyn” Conference proceedings. May 1997). Khmelnytskyi–Starokostiantyniv–Samchyky, pp. 46–58. [in Ukr.]
17. VORONCHUK, I. (2011). The Problem of the Number of Casualties as a Result of Volyn Tatar Attacks during the 16th– First Half of the 17th Century. In: *Naukovo-informatsiyni zbirnyk Luts'koho derzhavnogo istoriko-kulturnoho zapovidnyka “Staryi Lutsk”*. (Scientific and Informational Collection of Lutsk State Historic and Cultural Reserve “Old Lutsk”), Vol. 7. Lutsk, pp. 128–146. [in Ukr.]

18. VORONCHUK, I. (2012). *Population of Volyn in the 16th – First Half of the 17th Century: Family, Household, Demographic Factors*. Kyiv, 711 p. [in Ukr.]
19. Harnaha, O. (1985). The Origins of the Name Slavuta. *Trudivnyk Polissia*, (45). [in Ukr.]
20. *History of Ukraine: Encyclopedia* (2012). Vol. 9. Kyiv, 929 p. [in Ukr.]
21. ZAIATS, A. (2003). *The Urbanization Process in Volyn in the 16th – First Half of the 17th Century*. Lviv, 205 p. [in Ukr.]
22. MEKHEDA, M., ed., et al. (1971). *The History of Towns and Villages of the Ukrainian SSR. Khmelnytskyi Region*. Kyiv, pp. 460–473. [In Ukr.]
23. KOVALSKIY, N. (1983). *Source Studies of the Socio-Economic History of Ukraine (the 16th – First Half of the 17th Century)*. City Acts. Dnepropetrovsk, 68 p. [in Rus.]
24. KOVALCHUK, S., KOVALCHUK, A. (2003). *Slavuta. Past and Present*. Kyiv: VAT Vydavnytstvo “Kyivska pravda”, 268 p. [in Ukr.]
25. KOVALCHUK, S., FRIDMAN, A. (2001). *Sholom, Residents of Slavuta*. Slavuta, 120 p. [in Ukr.]
26. LYUBAVSKIY, M. (1892). *Regional Division and Local Government of the Lithuanian-Russian State at the Time of Publication of the First Lithuanian Statute: Historical Essays*. Moscow, 984 p. [in Rus.]
27. MYSHKO, D. (1963). *Socio-Economic Conditions of the Ukrainian Nation Building (Peasants' State and Anti-Feudal Movements in Ukraine in the 15th – the First Half of the 16th century)*. Kyiv, 292 p. [in Ukr.]
28. PERGOVSKIY, V. (1868). Zaslavsky Towns County: Slavuta. *Volynskie eparhialnye vedomosti*. Zhitomir, (89). [in Rus.]
29. ROZNER, I. (1983). The Economic Position of Ukrainian Lands during the Feudal Fragmentation (12th–15th centuries). In: *History of National Economy of the Ukrainian SSR*. Vol. 1. Kyiv, 463 p. [in Ukr.]
30. SAS, P. (1989). *Feudal Cities of Ukraine at the End of the 16th century*. Kyiv, 232 p. [in Rus.]
31. TEODOROVICH, N. (1893). *Historical and Statistical Description of Churches and Parishes of the Volyn diocese. Vol. 3: Kremenetskii and Zaslavskii Counties*. Pochaev, 687 p. [in Rus.]
32. KHOMENKO, V. (2015). Thorny Way Home: the History of Releasing Anna Hlynnyts Peplovska from Tatar Captivity. *Ukrainoznavstvo*, pp. 68–80. [in Ukr.]
33. *Central State Historical Archives of Ukraine in Kiev*.
34. YAKUBSKIY, V. (1986). Czech and Polish Peasantry in the 15th Century. In: *History of Peasantry in Europe. Feudal Era*. Vol. 2. Moscow, pp. 382–398. [in Rus.]
35. ALEXANDROWICZ, S. (1980). Powstanie sieci miejskiej Podlasia na tle wczesnych procesów urbanizacyjnych w Wielkiem Księstwie Liwskim. In: *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*. Vol. 3. Warszawa, ss. 413–428. [in Pol.]
36. HALECKI, O. (1915). *Ostatnie lata Świdrigiełły i sprawa wołyńska za Kazimierza Jagiellończyka*. Kraków, 315 s. [in Pol.]
37. HORN, M. (1962). Chronologia i zasięg najazdów tatarskich na ziemię Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1600–1647. In: *Studia i materiały do historii wojskowości*. Vol. VIII, cz. 1. Białystok, ss. 3–71. [in Pol.]
38. JABLONOWSKI, A. (1911). *Pisma*. Vol. IV. Warszawa, 356 s. [in Pol.]
39. KULEJEWSKA-TOPOLSKA, Z. (1964). *Nowe lokacje miejskie w Wielkopolsce od XVI do końca XVIII w.* Poznań, 172 s. [in Pol.]
40. *Państwowy Archiwum m. Krakowa. Archiwum Sanguszków*.
41. CHLEBOWSKI, B., red. (1902). *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*. Vol. XV, część II. (Dopełnienie). Warszawa, 741 s. [in Pol.]
42. WAWRZYŃCZYK, A. (1951). *Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI wieku*. Wrocław, 358 s. [in Pol.]
43. WYROZUMSKI, J. (1999). Dzieje Polski piastowskiej (VIII wiek – 1370). In: *Wielka historia Polski*. Vol. 2, Kraków, 398 s. [in Pol.]
44. *Zróżdła dziejowe*. (1889). Vol. XIX. Warszawa. [in Pol.]

I. Voronchuk

About the Beginning of History of Slavuta Town or When and by Whom It Was Founded

Abstract

The article observes the problem of the time when Slavuta town in Khmelnitskyi region was founded in the context of the continuous discussion of the issue. Likewise, the article highlights different points of the disputing sides, which occur due to the lack of sources on the history of the Ukrainian towns of the early-modern era. Moreover, a wide range of the issues related to the urbanization processes in general and Volhynia in particular are displayed for a better understanding of the problem. Furthermore, the article deals with the stages and causes of the decline of urbanization, and, in contrast, the rise of the Ukrainian town planning tradition in the 16th and the first half of the 17th century.

As a result, the article shows that foundation and expansion of towns was dependent on shaping of large estates and the development of productive forces in agriculture. Moreover, the article displays the uniqueness of the Volhynian landownership which consisted in its latifundium nature. Besides, the article shows the role of the noble, and especially the ducal class in the location of towns, and the complexity of establishing practices, which didn't always finish successfully.

In addition, on the basis of the detailed study of the revealed documental evidences and the analysis of the 1637 town registry, the problem of the year of foundation of the town was solved and the inner arrangement of Slavuta described. As seen from the article, the founder and owner of the town was the castellan of Krakiv duke Janusz of Ostroh, from whom it passed to his grandson duke Wladyslav Dominik Zaslawski.

Місто Славути виникло на початку XVII ст., а точніше, між 1617 р., коли вперше задокументовано існування села Деражня Воля, на місці якого воно виросло, і 1619 р., коли документально зафіксовано його міський статус. Засновником міста Славути був представник найбільш впливового волинського князівського роду, старший син князя Василя-Костянтина Острозького, краківський каштелян Януш Острозький.